

Gud alene er nok

Mange betragter med rette Edith Stein¹ som en læremester i det åndelige liv. I denne artikel berettes om hendes egen udvikling, og der peges på, hvad vi helt konkret kan lære af hende, når det handler om åndeligt liv i den moderne verden

Af **Martin Zielinski**²

I. *Edith Stein's spirituelle udvikling*

"Solo Dio, basta - Gud alene er nok" eller, som den hellige Teresa af Avila's ord også kan oversættes: "Alene Gud er nok". Dette ord, der prægede Teresa spirituelle indstilling, skulle også få en stadig større betydning i Edith Stein's liv.

I. *Nogle biografiske hjørnestene*

a. *Barndoms minder*

Edith Stein blev født som 7. barn i en jødisk familie. Moderen, Auguste Stein, der var meget ortodoks, prøvede at opdrage sine børn helt i den jødiske tro. Således blev sabbattens ritus altid nøje overholdt. I sin autobiografi "Aus dem Leben einer jüdischen Familie" tillægger Edith Stein dette forløb speciel betydning, idet hun meget nøje beretter om det: "Aftenen før sabbatten måtte man

¹ Edith Stein, f. 12. oktober 1891 som barn af jødiske forældre i Breslau i Schlesien, nu den polske by Wrocław. Filosofisk uddannet, dr. phil. 1917. Døbt katolsk 1922. Indtrådte i karmeliterordenen i 1933 med ordensnavnet Teresa Benedicta af Korset. Efter gennemførelsen af de racistiske og jødefjendtlige Nürnberg-love i 1936 og Krystalnatten i 1938 flyttede Edith Stein til karmeliterklostret i Echt i Holland. Anholdt og deporteret til Auschwitz, hvor hun døde i gaskammer den 9. august 1942. Saligkåret 1987 og helgenkåret 1998. I 1999 udråbte pave Johannes Paul II Edith Stein, Katharina af Siena og Birgitta af Sverige til værnehelgener for Europa (sammen med Benedikt af Nursia og brødrene Kyrillos og Methodios). Red.

² Dr. Martin Zielinski, f. 1956, har studeret teologi, pædagogik og filosofi i Bonn. Han er forfatter, foredragsholder og retræteleder og arbejder med ungdoms- og voksenuddannelse bl.a. ved Katholische Fachhochschule für Sozialpädagogik und Sozialarbeit i Köln. – Artiklen er oversat fra tysk af Nanit Price og hentet fra antologien "Wie der Vorhof des Himmels", udgivet af Jakobus Kaffanke og Katharina Oost, Beuronener Kunstverlag 2003. Red.

spise aftensmad allerede ved højlys dag, for når stjernerne var på himlen, begyndte gudstjenesten i synagogen. På denne aften gik ikke kun min moder i synagogen, men de større søstre ledsagede hende, og også for brødrene var det en æressag ikke at forsømme. Den næste morgen ... sov vi så længe som mulig. Vi mindre børn gik til døde-gudstjenesten i synagogen; det var vigtigt for min mor, fordi vi i denne gudstjeneste skulle tænke på vor afdøde far. ... Om aftenen var mor i reglen hos en af mine brødre. Der var altid stor glæde, når hele familien var sammen igen, og alle havde haft en god dag. Pligten til at faste begynder, når en pige er tolv år. Jeg ville egentlig gerne have overholdt den, men min mor mente, at jeg var lidt for klejn endnu, og tillod mig kun at faste indtil middagstid. Fra mit 13. år har jeg imidlertid overholdt fasten, og ingen af os dispensererede sig fra fasten, heller ikke da ingen af os længere delte vor mors tro og var flyttet hjemmefra, og i øvrigt ikke overholdt de rituelle forskrifter".³

Også hvad angik den sociale indstilling, udøvede moderen en stærk indflydelse. I sine erindringer skriver Edith Stein, at det allerede fra hendes første år har stået klart for hende, at det er vigtigere at være god end at være klog.⁴ Dette viste sig først og fremmest i hendes forhold til mennesker, som på en eller anden måde havde brug for hendes hjælp.⁵

b. *Fjernelse fra den jødiske tro*

Med hensyn til troen kom det i 15-års alderen til en betydelig forandring. Edith Stein var i nogen tid på besøg hos sin søster Else, som var gift og ventede sit andet barn. Hun skulle hjælpe hende i huset i tiden efter fødslen. Da omgangskredsen her var indskrænket til nogle få bekendte, levede hun i endnu højere grad end hjemme i sin indre verden.⁶ Denne evne til at trække sig tilbage til sit indre gav hende allerede i hendes meget unge år mulighed for at forarbejde alt, hvad hun så eller hørte dagen igennem, i sin indre, skjulte verden.⁷ Bøger vedrørende hendes svogers speciale, som ikke netop var egnet læsning for en 15-årig pige, påvirkede hende stærkt i hendes indre.⁸ Men også Max' og Elses agnostiske indstilling havde en ikke ringe indflydelse på Edith. Begge dele var for hende grund nok til "ganske bevidst og af fri vilje" at vænne sig af med at bede.⁹

Denne udvikling viste sig allerede et par år før, da hun – kun ti år gammel – deltog i en sørgegudstjeneste for en onkel. Han havde på grund af økonomisk sammenbrud valgt at begå selvmord. Det var dog ikke onklens skæbne, der i hende udløste en følelse af trøstsløshed, men rabbinerens tale, som ikke syntes at indeholde noget om tro på et liv efter døden eller på et gensyn i det hinsides. Videre skriver hun: "Jeg tror, at manglen på evne til at se den ydre eksistens' sammenbrud i øjnene med sindsro og at acceptere det hænger sammen med et manglende håb om et evigt liv. Sjælens personlige udødelighed er ingen trossætning. Alt, man stræber efter, er det dennesidige. Selv de frommes fromhed satser på helliggørelse i dette liv".¹⁰ Hvis man tager det dennesidige mål med

³ Edith Stein Werke, VII, 46-47

⁴ Sammesteds, 114

⁵ Jævnfør i den forbindelse Teresia Renata Posselts skildring af den måde, Edith Stein forholdt sig på i opsamlingslejren Westerborn undervejs mod Auschwitz. Mens kvinder og mødre, som var blevet skilt fra deres mænd, blev apatiske, gav trøstede Edith Stein dem og tog sig af de sultende børn, som var blevet overladt til sig selv, idet hun plejede dem og sørgede for, at de fik noget at spise. (Teresia Renata Posselt: Edith Stein. Eine grosse Frau unseres Jahrhunderts. Freiburg 1963, 192)

⁶ Edith Stein Werke, VII, 120

⁷ Jf. sammesteds 48-49

⁸ Jf. sammesteds, 121

⁹ Sammesteds, 121

¹⁰ Sammesteds, 56

livet fra en jøde, "bryder hans energi sammen; livets synes meningsløst og det kan let ske, at han kaster det fra sig".¹¹

Medens hun studerede, kom det ved mødet med den ortodokse, lovlydige jøde Eduard Metis i Göttingen til en yderligere distancering fra den jødiske tro. Hun skriver således, "Da jeg senere i Göttingen begyndte at beskæftige mig med religiøse spørgsmål, spurgte jeg ham (E. Metis) i et brev om hans guds-opfattelse: nemlig om han troede på en personlig Gud. Han svarede kort: Gud er ånd, mere kunne der ikke siges om det. Jeg følte det, som om jeg havde fået en sten i stedet for brød".¹²

Alle dette fandt sted i hendes ungdom, der også for Edith Stein var en tid med indre omvæltninger. Det kan derfor ikke undre, at hun stadig mere fjernede sig fra den tro, hun havde kendt som barn, men som nu ikke mere udøvede nogen tiltrækning på hende. Også hendes større søskende havde, da de blev ældre, distanceret sig mere og mere fra den jødiske tro.

c. *Den indre forandring*

Denne udvikling må imidlertid ikke anses for et bevis på en generel agnostisk holdning hos Edith Stein. Man må snarere anse spørgsmålet om gudsbegreb som en søgen efter livets egentlige mening.

En mening med livet fandt hun i første omgang i forbindelse med de emner, hendes studium i Breslau førte hende til. Den stadige koncentration, som studiet krævede af hende, følte hun ikke som en belastning, men opfattede den snarere som en lykkefølelse, en øget livskvalitet.¹³ På den anden side synes der også at høre depressive perioder med til hendes liv. I sommeren 1912 oplevede hun efter at have læst romanen "Helmut Haringa" en følelsesmæssig krise, som hun havde svært ved at komme ud af. Det er betegnende, fra hvilken side hjælpen kom. I forbindelse med en sommerfest, der blev afholdt i Breslau, blev salmen "Vor Gud han er så fast en borg" sunget. De positive minder fra skoletidens andagter, som denne salme vakte i hende, forårsagede så at sige en indre helbredelse, som for hende var en vigtig post, når hun senere så tilbage på denne hændelse.

Hendes flytning af studierne til Göttingen, som blev udløst af E. Husserl's åndelige påvirkning,¹⁴ skulle blive til den afgørende retningslinie for hele hendes senere liv. En væsentlig påvirkning ville frem for alt komme fra de mennesker, hun lærte at kende i forbindelse med sine filosofiske studier. Blandt disse filosofisk prægede mennesker havde Edith Stein lært flere troende personer at kende. "På denne tid gik jeg endog i en protestantisk kirke sammen med mine veninder, men sammenblandingen af politik og religion, der ofte var indeholdt i prædikenerne dér, kunne ikke føre mig til viden om den rene tro og virkede også ofte frastødende på mig, vejen til Gud havde jeg endnu ikke genfundet".¹⁵ Til fænomenologernes kreds hørte også Max Scheler,¹⁶ hvis betydning for fænomenologien var på linie med Husserls. Han forstod ved sin særlige begavelse som taler at begejstre andre mennesker for de katolske ideer og for troen som sådan. Således gik det også for Edith Stein, som på denne måde kom til at opdage et område af fænomener, som hun ikke mere kunne forbigå i blinde. Ganske vist blev hun derved endnu ikke ført til troen, men "de rationalistiske fordomme, som jeg uden at vide det var vokset op med, faldt bort, og troens verden stod pludselig foran mig. Mennesker, som jeg dagligt omgikkes, og hvem jeg så op til med beundring, levede i denne verden. De måtte i hvert fald være værd, at jeg tænkte alvorligt over tingene. Foreløbig begyndte jeg ikke på en systematisk beskæftigelse med trosspørgsmål; hertil var jeg endnu for opfyldt af andre ting. Jeg

¹¹ Sammesteds, 57

¹² Sammesteds, 181-182

¹³ Sammenlign sammesteds, 184

¹⁴ Edmund Husserl, 1859-1938, tysk filosof, betragtet som grundlægger af fænomenologien, der som filosofisk retning så det som sin opgave at beskrive dét, som viser sig, nemlig fænomenerne. Red.

¹⁵ Sammesteds, 283

¹⁶ Max Scheler, 1874-1928, tysk filosof

nøjedes med at optage mine omgivers inspiration i mig uden at gøre modstand og blev derved lidt efter lidt omdannet, næsten uden at mærke det.¹⁷

Der udgik også påvirkninger fra Det filosofiske Selskab's medlemmer i Göttingen. Til disse hørte især Adolf Reinach,¹⁸ der på denne tid var Husserl's assistent. Gennem ham kom Edith Stein i endnu tættere berøring med fænomenologien. Også ægteparret Reinach var konverteret til kristendommen.

Det fælles arbejde i Reinach's seminar, såvel som tiden i Det filosofiske Selskab, hjalp hende til at overvinde perioder med depressioner, også da hun under store vanskeligheder kæmpede om åndelig klarhed i forbindelse med sin eksamen. "Det var første gang i mit liv, jeg var konfronteret med noget, som jeg ikke kunne gennemtvinge med min vilje ... og dette førte til, at livet nærmest ikke var til at bære ... jeg kunne ikke mere gå over gaden uden at ønske at blive kørt over af en vogn ... og ingen anede formodentlig, hvordan jeg havde det i mit indre".¹⁹ I denne situation var det Reinach, der satte mod i hende og forvandlede hendes tanker til et gennemskueligt og harmonisk hele. Des mere blev hun ramt af Reinachs tidlige død i september 1917.²⁰ Denne begivenhed skulle blive årsagen til, at hun vendte sig til kristendommen.

d. Afgørelser

I foråret 1918 tog Edith Stein til Göttingen for at hjælpe Anne Reinach med at ordne hendes afdøde mands efterladte skrifter og samtidig forsøge at trøste hende. Mod al forventning mødte hun ikke en utrøstelig enke, men tværtimod en kvinde, der var fattet i sit indre og i besiddelse af et ubrudt livsmod.²¹

For det tilfælde, at han ikke vendte hjem fra krigen, havde Adolf Reinach sammen med sin hustru besluttet at betragte sin død som delagtighed i Kristi korsdød. Det var dét, der gjorde, at Edith Stein oplevede den kraft, som troen på Kristi forløsende død kan give det lidende menneske. Denne oplevelse betød, at Edith Stein for første gang tog imod den kristne tro.²²

Det var den første intensive kontakt med den kristne tros indhold og troens virkning, som hun i denne sammenhæng kunne aflæse hos Anne Reinach. "Dette var mit første møde med korset og den guddommelige kraft, som det giver dem, der bærer det. For første gang så jeg håndgribeligt sejren over dødens brod, som Kirken har vundet i kraft af Kristi lidelse. Det var i dette øjeblik min vantro brød sammen, og Kristus stod lysende foran mig: Kristus i korsets hemmelighed".²³

Det kristne tros livs særlige natur havde hun allerede på et tidligere tidspunkt lært at kende temmelig indgående. På vejen fra Breslau til Freiburg gjorde hun en afstikker til Frankfurt a. M., for at besøge domkirken i Frankfurt. Medens hun sammen med sin veninde Pauline Reinach "iagttag ærbødig stilhed, kom en kvinde ind i kirken med sin indkøbskurv og knælede ned på en bænk til en kort bøn. Dette var noget helt nyt for mig. I synagogen og i de protestantiske kirker gik man kun til gudstje-

¹⁷ Sammesteds, 230

¹⁸ Adolf Bernhard Philipp Reinach, 1883 - 1917, tysk filosof. Red.

¹⁹ Sammesteds, 246-47

²⁰ Adolf Reinach, der som Edith Stein var jødisk født, faldt som soldat i Første Verdenskrig. Red.

²¹ Jævnfør Maria Amata Neyer: Edith Stein, Ihr Leben in Dokumenten und Bildern. Wützburg 1988, 4

²² Jævnfør herved en kommentar fra professor Johannes Hirschmann SJ, som personligt kendte Edith Stein. I et brev af 13. maj 1950 til Teresia Renata Posselt, der var priorinde for karmelklostret i Köln på tidspunktet for Edith Steins indtræden, berettede han, at det var mødet med Anne Reinach, som var den afgørende anledning til, at Edith Stein vendte sig til Kristendommen. Johannes Hirschmanns brev findes i klostrets Edith Stein Arkiv, jf. Edith Stein Werke XIV, 103, note 2.

²³ Teresia Renata Posselt: Edith Stein. Eine grosse Frau unseres Jahrhunderts. Freiburg 1963, 68

neste. Men her kom et menneske direkte fra hverdagen til den mennesketomme kirke ligesom til en fortrolig samtale. Dette har jeg aldrig kunnet glemme".²⁴

Den sidste impuls til en konversion til kristendommen, som den blev levet i Den katolske Kirke, kom fra den hl. Teresa af Avila's "Vita", som hun læste hos sin veninde Hedwig Conrad-Martius. Påvirket af denne levnedbeskrivelse, som hun anså for et udtryk for sandheden, lod hun sig døbe i den katolske sognekirke i Bergzabern Nytår 1922. Kun en måned senere blev hun firmet i biskoppen af Speyers, dr. Sebastian's private kapel. Gudmor ved dåben var Hedwig Conrad Martius, en protestantisk kristen, noget, der på denne tid absolut ikke var almindeligt.

I de følgende år fæstnedes Edith Steins trosliv ved en særlig hengivenhed til liturgien, således som den forefandtes i benediktinerklostret St. Martin i Beuron. Særlig abbediets nådekapel aflagde hun ofte besøg, og hertil trak hun sig tilbage. Allerede i Speyer, hvor hun underviste ved pigegymnasiet siden 1923, havde hun stillet en bedeskammel i et hjørne i klosterkirken, hvor hun kunne trække sig tilbage i stilhed for at bede uforstyrret.²⁵ Denne form for tros- og bønsspraksis syntes at være målet, som hun efter en lang vej med søgen og indre kampe var nået frem til. Her, såvel som senere i karmeliterklostret, fandt hun egnede steder, hvor hun kunne praktisere dette at "stå foran Gud" som en livsform.²⁶

At vejen til Karmel ikke stod hende åben direkte efter dåben skyldtes hensynet til hendes mor. Det blev klart for Edith, da hun nogle måneder efter dåben stod overfor sin mor, "at hun foreløbig ikke kunne klare det andet slag ... det ville fylde hende med en bitterhed, som jeg ikke kunne forsvare".²⁷ Hendes åndelige rådgiver, ærkeabbed Raphael Walzer, frarådede hende i første omgang dette andet skridt af hensyn til hendes mor. Moderens indre modstand mod hendes konversion og til syvende og sidst mod hendes indtræden i Karmel kom helt klart til udtryk i den dialog, der udspandt sig på hendes fødselsdag den 12. oktober, aftenen før hendes afrejse til karmeliterklostret i Köln. Denne samtale vedrørende troen refererer Edith Stein i sine optegnelser "Hvordan jeg kom til Karmel i Köln". Edith var på vej hjem fra synagogen sammen med sin mor. "Var prædikenen ikke smuk?" – "Jo." – "Man kan altså også være from som jøde?" – "Selvfølgelig, når man ikke har lært andet at kende". Men så kom fortvivlelsen for en dag: "Hvorfor har du lært det at kende? Jeg vil ikke sige noget imod ham, han har sikkert været et meget godt menneske. Men hvorfor har han gjort sig til Gud?"²⁸ Hvor meget end moderen heri så en skarp adskillelse mellem jødedom og kristendom, opfattede Edith sin "konversion til den katolske tro som en nyopdagelse af jødedommens religiøse indhold og en tilbagevenden til den".²⁹

2 *Stilheden som ydre betingelse for Edith Steins spiritualitet.*

I samme grad som hendes konversion var et ydre tegn på hendes nye orientering, havde hun også orienteret sig på ny i sit indre. Det hørte således efter hendes mening med til det åndelige liv at kunne trække sig tilbage til stilheden for at bede, så snart hendes øvrige opgave levede hende tid der til. Denne indre bøn anbefalede hun også til andre. Netop det menneske, der var fuldt optaget af mange slags pligter ... havde behov for en sådan dykken ned i sit eget indre, hvor Gud bor".³⁰ Det

²⁴ Edith Stein Werke, VII, 362

²⁵ Jævnfør Neyer, op. cit., 38

²⁶ At "stå foran Gud" er en central spirituel tanke for karmeliterne. Udtrykket stammer fra Første Kongebog 18,15, hvor Elias forud for dysten med Baal-profeterne på Karmel bjerget siger: "Så sandt Hærskarers Herre lever, for hvem jeg står ...". Red.

²⁷ Edith Stein: Wie ich in den Kölner Karmel kam. Udgivet af Maria Amata Neyer, Würzburg 1994, 20

²⁸ Sammesteds, 46

²⁹ Anton Ziegenaus: Benedicta a Cruce – Jüdin und Christin. In: Edith Stein. Leben, Philosophie, Vollendung. Udgivet af Leo Elders, Würzburg 1991, 133

³⁰ Neyer op. cit., 38

var vejen, på hvilken hun kunne efterfølge Herren. "At optage ham i sit hjertes inderste; at få del i Kristi mystiske liv; at tilhøre ham ved frivillig hengivelse; at være forbundet med Kristus i et permanent livsfællesskab ... der skal ende med et fællesskab mellem ham og os, med en stedsevarende venskabelig samtale med Gud".³¹

Afsondretheden er den tid, hvor vi lytter i tavshed. Her kan vi lade "det guddommelige ord virke i os, indtil vi drives til at blive frugtbare i lovprisningens og gerningens offer".³² Det er ved hjertets stille samtale med Gud, der skabes forudsætning for at danne de levende sten, hvoraf Guds rige er bygget op.

Dette at blive "tom" og stille for Gud giver os mulighed for at åbne os for nåden, det vil sige at give fuldkommen afkald på vor egen vilje og lade os fange af den guddommelige vilje, at lægge hele vor sjæl i Guds hånd.³³ Denne form for bønsliv gav Edith Stein mulighed for at leve hele sit liv stående for Guds åsyn.

3. *Livet foran Guds åsyn.*

Man kan spørge, hvori værdien af livet for Guds åsyn lå for Edith Stein. Der kan gives to svar på dette: på den ene side muligheden for hjertets stille samtale med Gud og på den anden side den stedfortrædende bøn, hvis virkning hun var overbevist om i sit indre.³⁴ I hjertets samtale med Gud så hun muligheden til at få del i det mystiske kredsløb, som hun betegnede som Kirkens inderste væsen.³⁵ Dette mystiske kredsløb blev samtidig en inderlig forbindelse til Kristus, hvis bønsliv for hende var det absolutte forbillede. Selv Jesu ensomme samtale med Gud Fader har rødder i Den gamle Pagt, og Jesus er bevidst om være i overensstemmelse med dens tradition.

Som ypperstepræsten, der som stedfortræder frembar sin forbøn og ofrene i templets allerhelligste, således beder Jesus i sine samtaler med Gud. "Han bryder det ypperstepræstelige segls hemmelighed: alle de, der hører ham til, har lov at høre, hvordan han i sit hjertes helligdom taler med Faderen; de skal erfare, hvad det handler om og skal lære at tale med Faderen i deres hjerte".³⁶

Jesu liv, således som det er beskrevet i evangelierne, fremtræder som en bestandig ståen foran Gud, i hans daglige liv og handlinger såvel som i hans bønner. Begge dele er vævet ind i hinanden og kan tjene os til forbillede. Hele livet igennem er Jesus til stadighed i inderlig forbindelse med Faderen. Ved fælles måltider med de mennesker, der ledsager ham, er det en selvfølge for ham at takke Gud i bøn. "Han takker, fordi han ved, at han på forhånd er bønshørt. Han takker for den guddommelige kraft han bærer i sig, og hvorved han vil vise menneskene Skaberens almagt".³⁷

Analogt hermed kan disse Edith Steins udsagn om Jesus også angå os selv, idet vi har lov at gå ud fra, at Gud vil give alle mennesker del i sin kraft og magt, for at menneskene som Guds udtrykte billede på en medskabende måde kan være aktive i forhold til Skabningen. Dertil er vi kaldede, og dertil følte Edith Stein sig kaldet. Ved at stå foran Gud bliver vi til hans værktøjer, for at meddele noget fra Ham til vor næste – sådan som Edith Stein udtrykker det i et brev til Erna Hermann: "Jeg

³¹ Sammesteds, 48

³² Edith Stein Werke, XI, 23

³³ Jævnfør Edith Stein Werke, V, 88

³⁴ Jævnfør herved de mangfoldige anmodninger om forbøn, som findes i talrige breve fra hende. Edith Stein Werke VIII og IX

³⁵ Jf. Edith Stein Werke, XI, 21

³⁶ Sammesteds 17-18

³⁷ Sammesteds, 12

er kun et Herrens værktøj. Den, der kommer til mig, ønsker jeg at føre til Ham".³⁸ Dette kan vi betragte som udtryk for Edith Steins intensive spiritualitet.

II *Spiritualitet i hverdagen - hverdags-spiritualitet*

1. *Nutidens betingelser og erfaringer.*

Hvor ubestridte end Edith Steins ord end kan være den dag i dag, synes det dog nødvendigt at anføre nogle tanker og stille spørgsmål med henblik på nutidens situation. Principielt står mennesket af i dag overfor mere indviklede spørgsmål end menneskene i Edith Steins samtid. Dertil kommer en mere indifferent holdning overfor kirkerne og disses velkendte spirituelle tilbud. Der er her ikke blot tænkt på de intellektuelle, som på det videnskabelige område går ad mange forskellige veje.

Også mennesker, der fører et ganske almindeligt liv, stilles i forbindelse med en fylde af verdensomspændende informationer fra internet og andre informationskilder overfor mangfoldige forklaringer af sammenhænge. Er der fare for, at mennesket kan drukne i alle disse forklaringer? Der stilles spørgsmålstejn ved alt, fordi der kan stilles spørgsmålstejn ved mange ting, som tilsyneladende kan forklares og derved blive mere "synlige". Det bliver derfor i ordets videste forstand muligt at "teknificere" livets sammenhænge og livets forhold. Tilsyneladende har vi kun brug for bestemte former for teknik for at kunne bringe det skjulte for dagens lys.

Vi må dog spørge os selv, om disse "forklaringer" af omstændigheder og ting, der i så stort omfang omgiver os, virkelig fører til en klarlæggelse? Klarlæggelse betyder i denne sammenhæng besvarelse af spørgsmålet om den sammenhæng, som de ydre ting har med mennesket, konkret med hvert enkelt menneske. Der må spørges om den virkning, som frembringes i menneskets indre.

Er vi i vor tid tilbøjelige til overilet at gøre tingene overfladiske og se bort fra de erfaringer, som kan vedrøre menneskets inderste værdier?

2. *"Andre" erfaringer.*

I vor stadig mere hektiske tilværelse, hvor kun succes, økonomisk vækst og den enkeltes stræben efter mere tæller, kan man imidlertid også bemærke en forøget søgen efter et hvilested, efter et holdepunkt, hvor man både kan gøre holdt, og hvor man kan holde sig fast.

Som veje til dette holdepunkt kan anses de mest forskelligartede meditationsformer, hvis kilde kan findes i forskellige religioner. Det synes at spille en meget ringe rolle, hvorhen den søgende går for at komme sit mål nærmere. For tiden kan man iagttage en stigende interesse for ophold i et kloster, fordi man der - overfladisk set - blandt andet kan få opfyldt sit ønske om afstresning fra hverdagen.

Dette behov kan ikke blot ses hos troende mennesker, men også hos dem, der blot har et løst forhold af en eller anden art til et trosfællesskab. Blandt mennesker, der søger ind til meditation, kan også findes dem, der ikke har tilknytning til nogen religion. Målet for meditationen er i reglen det at kunne falde til ro, og i åndens koncentration at forøge de mentale kræfter. Man kan godt heri se et forsøg på en sjælelig bearbejdning af det, der er oplevet i det ydre, samt en styrkelse af det indre for ikke at blive udleveret til det ydre, nemlig den verdslige indflydelse.

At det i forbindelse med sådanne ophold kommer til sanselig berøring med stedets sakrale karakter er åbenbart. Men man må spørge sig, hvilke virkninger dette frembringer hos de enkelte besøgende. Hvis vi er af den overbevisning, at spiritualitetens årsag, i særdeleshed den kristne spiritualitets, nemlig Gud, selv kan forårsage en langtrækkende virkning i det enkelte menneske, så måtte vi for-

³⁸ Edith Stein Werke, VIII, 152

søge at finde veje til at formidle en sådan spiritualitet hos det konkrete menneske, som kunne berige dets liv indefra.

3. *Den personlige spiritualitets forudsætninger*

Det synes vigtigt, at man er beredt til at tillade mangfoldige spirituelle former for på denne måde at give den enkelte mulighed for at finde sin egen vej til en spirituel praksis.

I praksis skulle man sikkert søge at undgå at koncentrere sig udelukkende om det menneskelige livs rent spirituelt åndelige område.³⁹ Ved udelukkende at fokusere på spiritualitet ville mennesket som helhed nemt komme til kort. Man må tværtimod være specielt opmærksom på de menneskelig-verdslige af livets forhold, på menneskets konkrete tilværelse i verdenen. Det vil sige, at menneskets legemlige bestanddel skal kunne bære frugt side om side med den åndelig-sjælelige kompleksitet.

Den kristne spiritualitet viser sig netop i de enkeltes mangfoldige og forskellige personlige spiritualitet, idet mennesket alt efter sit kald hengiver sig i "den bedende og handlende tjeneste i Guds rige".⁴⁰ I henhold til denne overbevisning kan alle livets handlinger betegnes som gudstjeneste, således som Edith Stein f.eks. formulerer det i sit filosofiske arbejde om Thomas af Aquin. Hun siger, at hun af ham har lært "at det er muligt at udøve videnskab som gudstjeneste".⁴¹ På tilsvarende måde kan vi med Edith Stein drage den slutning, at livet i verden ikke har nogen ringe vægt, når det drejer sig om, at mennesket står foran Gud.

Endog det mest kontemplative liv har brug for en forbindelse med verden. Jo mere mennesket bliver trukket hen til Guds nærhed, desto tydeligere bliver dets opgave til at gå ud og virke i verden. Det er først på denne måde, at det guddommelige liv bliver båret ind i verden. Først ved en vekselvirkning mellem de ydre livsforhold og det indre gudsforhold kan et ægte liv for Gud i verden komme til udfoldelse.⁴² I samme retning peger de af Josef Sudbrack nævnte forudsætninger, der kendetegner en i vor tid gyldig spiritualitet. Hertil hører uden tvivl også den enkeltes forstærkede engagement i verden, specielt på det sociale område, parret med, at den enkelte meditativt finder til sig selv.⁴³ Det drejer sig derfor om at sammenknytte den ydre, verdslige hverdag med menneskets indre forhold til Gud.

Den fælles fejring af en appellerende liturgi kan hjælpe os til at holde fast ved denne indre holdning. Hele skabningen er draget med ind i liturgien. Liturgiens højtidelige bønner "danner ramme om og gennemsyrrer og helliger al dagligdagens gerning, således at bøn og arbejde bliver til et fælles opus Dei,⁴⁴ en levet 'liturgi' ".⁴⁵

Vanskeligheden består imidlertid i vor tid i at få mennesker, der ikke er hjemme i denne livssammenhæng, til at se tingene på denne måde.

³⁹ Jf. Josef Sudbrack: *Spiritualität*. Herders Theologisches Taschenlexicon, 7. Udgivet af Karl Rahner, Freiburg u.a. 1973

⁴⁰ Sammesteds, 123

⁴¹ Edith Stein Werke, VIII, 88

⁴² Jævnfør sammesteds

⁴³ Jf. Sudbrack op. cit., 104

⁴⁴ Opus Dei ("Guds værk") er i klostrene en betegnelse for tidebønnen. Det må ikke her forveksles med navnet på en nyere bevægelse af præster og lægfolk i Den katolske Kirke

⁴⁵ Sammesteds, 13-14

4. *Et eksempel på livsnær spiritualitet*

Vi har sagt, at den kristne spiritualitet primært viser sig i den enkeltes personlige spiritualitets mangfoldighed og forskelligartethed. En personlig spiritualitet er imidlertid samtidig en livsnær spiritualitet, fordi den altid vil være tæt forbundet med den enkeltes konkrete liv, vokse ud fra dette liv og i sin fuldbyrdelse med tilbagevirkende kraft øve indflydelse på dette konkrete menneskelige liv.

Alt efter den enkeltes individuelle livsforløb sker dette meget forskelligt, ikke blot fordi den enkeltes åndelig-sjælelige såvel som legemlige dispositioner er meget forskellige, men fordi Jesus Kristus møder den enkelte på meget forskellig måde, som vi kan se i Pinsens begivenhed.

a. *Om muligheden for at føre andre til et spirituelt liv.*

I forsøget på at vise vejen til et spirituelt liv netop for mennesker, som ikke eller ikke mere er fortroelige med denne form for liv, skulle vi koncentrere os om at nå frem til menneskenes hjerter. Det gælder om at tale til menneskets følelse, ikke så meget til forstanden. Tro, der skal nå dybt ind til menneskets indre og opfattes der, findes først og fremmest ved, at virkeligheden opdages. Denne virkelighed består ikke blot i det ydre synlige og fattelige, men også og især i det usynlige, der først gør det muligt at få øje for det synlige, som det egentlig er. Det inderste af denne virkelighed, den dybeste grund, er Gud selv.

Denne "virkelighedens virkelighed" må opleves på ny, for at en livsnær spiritualitet skal gøres mulig. Det er en forudsætning, at menneskets modtagelighed for det indre, for hemmeligheden, opdages på ny.⁴⁶ Det at kunne spore Guds virkelighed og at sensibilisere denne modtagelighed går derfor hånd i hånd. Det må handle om koncentration omkring det væsentlige i os selv, for på denne måde at kunne erkende det, der bevæger vort indre. Denne erkendelse forløber altid som en bevægelse i to retninger: dels til en form for fordybelse i vort indre, hen til en indre vidde, som lader os erfare Guds nærvær i menneskets inderste,⁴⁷ og dels finder vi også derved kraft til at bevæge os mod det ydre, til verden, for at kunne virke i den i henhold til vort produktive kald.

b. *Produktiv hverdags-spiritualitet*

Olivier Clement fortæller i sin lille bog "Taizé, einen Sinn fürs Leben finden" om en japansk student, som har interesse for den kristne tro. Det er en tro, "hvor... man kan gøre dybe spirituelle erfaringer, samt også åbne sig for verden på produktiv vis".⁴⁸ Det er netop forståelsen for denne art af spiritualitet, forbindelsen mellem spirituel erfaring og produktiv kontakt med verden, der er spiren til det fælles liv i Taizé, og det minder samtidig stærkt om Edith Stein's spirituelle livsførelse.

Begge dele, spirituel erfaring og produktiv kontakt med verden, er tæt knyttet til hinanden. Vi kan endda påstå, at det ene ikke er tænkeligt uden det andet, da bønner som grundlag for den spirituelle erfaring trækker os ind i et ansvar overfor verden. I bønner dykker vi ned i Guds virkelighed og bliver opfyldt af Helligåndens kraft. Denne Guds virkelighed er altså grundlaget for den enkeltes helt konkrete ansvar overfor næsten og dermed for verden.

I det konkrete liv hos brødrene i Taizé kan vi opleve eksempler på overtagelse af ansvar, når de lever sammen med mennesker, som i deres elendige boliger lider under fattigdom og forladthed. Ansvarlighed "kan imidlertid også betyde, at man bliver opfindsom og skabende på alle områder,

⁴⁶ Jf. Olivier Clement: Taizé. Einen Sinn fürs Leben finden. Freiburg 1999

⁴⁷ Jævnfør herved, hvad der ovenfor er anført om A. Neyers beretning om Edith Steins livsførelse

⁴⁸ Clement op. cit., 53

også med hensyn til økonomi, samfund og kultur",⁴⁹ såvel som meget andet. Også det, at man til stadighed står overfor Gud, sådan som det kommer til udtryk i Karmeliterordenens daglige bønsspraksis, som Edith Stein bevidst tilsluttede sig, og hvori hun fandt sit ståsted, er en form for ansvarlighed overfor verden.

Hverdagens spiritualitet betyder derfor ikke andet end at tage hele vort liv med ind i den daglige bøn til Gud. Selvom vi mangler kraft til denne bøn og måske tror, at vor spiritualitet tørrer ud, kan vi med broder Roger Schutz sige: "Vi spørger dig (Jesus): hvad forventer du af mig? Og ved din Ånd svarer du: intet skal forvirre dig, jeg beder i dig, du kan trygt vove at give dit liv".⁵⁰

Klik her for at udskrive artiklen (printerens skal være tændt)

Klik her for at sende artiklen til en ven eller bekendt (Outlook skal være startet)

Klik her for at komme til forsiden af catholica.dk

⁴⁹ Sammesteds, 54

⁵⁰ Roger Schutz: Taizé. Gemeinsame Gebete für das ganze Jahr. Freiburg 1997